Vĩnh Biệt anh Nguyễn Thiện Tịch

Sáng hôm nay được điện thư của anh Trương Bá Vương và trên trang *Facebook* có loan báo tin anh Nguyễn Thiện Tich vừa qua đời (hưởng thọ 72 tuổi) làm tôi thương tiếc mất đi một người bạn vong niên. Tiếc cho VN mất đi một chuyên gia về Lan có thực tài, tiếc cho các bạn chơi lan không còn một người thầy, một người bạn tốt.

Ngày 24-3-2009, nhờ anh Đoàn Bá Thuận ở Trà Vinh, người chủ trương nhóm Dalatrose và chị Ái Thu tổ chức cuộc gặp gỡ tại vườn lan của bác Nguyễn Trù biệt hiệu Tư Mắt Kiến, nên tôi có dịp gặp gỡ các anh em Dalatrose và anh Nguyễn Thiện Tịch, Tổng biên tập *Nguyệt San Hoa Cảnh* và tác giả những cuốn: *Lan Việt Nam*, *Kỹ thuật nuôi trồng hoa lan* v.v...

Đinh Quang Diệp, Nguyễn Thiện Tịch, Bùi Xuân Đáng, Nguyễn Trù, Đoàn Bá Thuận

Sau đó mấy ngày chúng tôi lại gặp anh và anh Nguyễn Vũ Khôi, Giám đốc điều hành tổ chức *Cứu nguy động vật hoang dã* W.A.R. (Wildlife at risk) để bàn về chuyện phổ biến tài liệu bằng ngoại ngữ về những cây lan mới cũ của VN.

Trước đây, anh Tịch có viết một bài về cây lan hài Hương Lan (tên con gái anh) trên tờ *Hoa Cảnh* (*Paphiopedilum huonglanae* N.T. Tich in *Hoa Canh*, 3:10-11 (1998)), nhưng vì thiếu nhiều chi tiết cần thiết nên tên này chỉ được coi là đồng danh với cây *Paph. emersonii* (*Paph. emersonii* var. *huonglanae*).

Theo Leonid Averyanov, năm 1985, một nhà buôn ở Quảng Tây bán một số cây lan hài không rõ tên và xuất xứ cho vườn lan Maisie tại Hong Kong. Sau đó, một nhà trồng lan tại California, Charles Emerson, nuôi cây này nở hoa và được Jack Folie lấy tên Emerson đặt tên và mô tả vào năm 1990. Mãi đến năm 1986, cây *Paph. emersonii* mới được Koop. & P.J. Cribb chính thức công bố với đầy đủ chi tiết là mọc ở Quảng Đông và Tuyên Quang.

Sau đó, trong bữa ăn từ giã các thân hữu hoa lan Saigon tại tầng lầu thứ 10, khách sạn Quê Hương, trên đường Hàm Nghi có thêm anh Trần Hợp, tác giả cuốn *Phong Lan Việt Nam* và Lý Thọ, tác giả cuốn *Lan Hoang Dã Phú quốc*. Chúng tôi hy vọng rằng trang Web *hoalanvietnam.org* sẽ là nhịp cầu kết nối các khoa học gia Việt Nam, và quốc tế để phổ biến hình ảnh, tin tức những cây lan mới lạ của VN với thế giới bên ngoài.

Nguyễn Thiện Tịch, Bùi Xuân Đáng, Trần Hợp

Năm 2010, chúng tôi lai gặp nhau một lần nữa, anh đã tặng cho tôi những tác phẩm của anh và một số tạp chí *Hoa Cảnh* có những bài anh viết về lan. Trong số này có nhiều cây lan hiếm quý như: *Dendrobium vietnamense*.

Loài lan mới mang tên Việt Nam

(*Dendrobium vietnamense* Aver.)

NGUYỄN THIỆN TỊCH

Đây là loài lan mới được tiến sĩ Averyanov, và TS. Phan Kế Lộc phát hiện tại Mộc Châu tỉnh Sơn La ở cao độ 800 – 1.00m và đã công bố vào tháng 12/2005. Là loài lan đẹp, quí hiếm, rất quan trọng để làm nguồn gen lai tạo cho ngành lan Việt Nam. Rất mong được bảo vệ để không bị thất thoát như những loài lan trước đây (Thông tin và hình ảnh này đã được tiến sĩ Ormerod cung cấp cho chúng tôi vào những ngày đầu xuân 2007)

12 Hoa cảnh số 3 / 2007

Trên tờ *Hoa Cảnh*, trong những năm vừa qua anh đã phát hiện ra những cây lan mới tìm thấy lần đầu ở VN như: *Liparis ferrugineas* và *Liparis siamensis* tại Pongour Đà Lạt, *Pomatocalpa naevata* ở A Sao, A Lưới, *Grammatophyllum speciosum* ở Phú Quốc v.v... và viết rất nhiều tài liệu về lan ở VN như bài: *Lan Rừng Giữa phố* nói về những cây Bulbophyllum do anh Lê Trọng Châu ở Đà Lạt sưu tầm được (*Hoa Cảnh* 7-2010).

Năm Mới

NHỮNG LOÀI LAN MỚI GHI NHẬN **lần đầu ở Việt Nam.**

Trong các chuyến đi rừng vừa qua, chúng tôi đã thu thập được một số mẫu lan, trong đó có 3 loài mới ghi nhận lần đầu ở Việt Nam

❀ NGUYỄN THIỆN TỊCH

1) Liparis ferruginea **Lindl.**

Phát hiện: trên đường vào thác Pongour, nơi trảng ẩm thấp, vào tháng 07-2006.

Phân bố: Campuchia, Mã Lai, Java, Sumatra, Trung Quốc, Thái Lan.

Mô tả: Địa lan có củ sẵn sùi mang 3 lá hoàn chỉnh. Lá xếp đứng, có sọc tía. Phát hoa giữa thân, cao 24cm, có nhiều cạnh lồi, màu xanh nâu tía. Hoa tía đen, to cỡ 1cm.

Loài này được Lindlley công bố vào năm 1848

Đây là lần đầu tiên chúng tôi ghi nhận loài này ở Việt Nam.

2) Liparis siamensis **Rolfe & Downie**

Phát hiện: tháng 8-2004 dưới tán rừng Dầu và rẫy ẩm trên đường vào thác Pongour.

Phân bố: Lào, Myanmar, Thái Lan.

Mô tả: Địa lan có giả hành

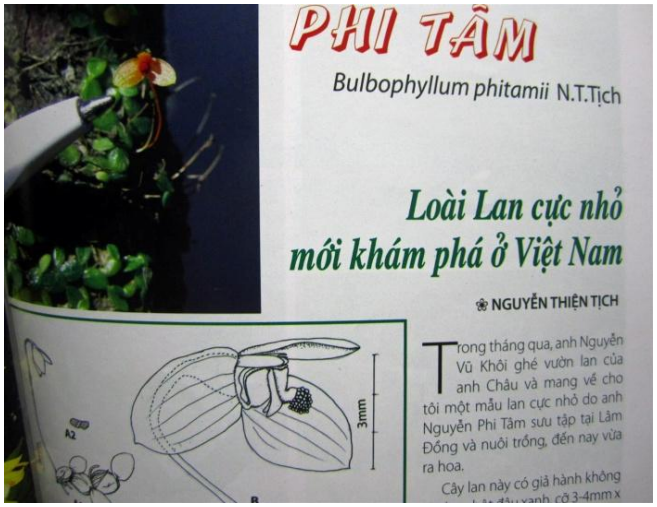

PHI TÂM

Bulbophyllum phitamii N.T.Tịch

Loài Lan cực nhỏ mới khám phá ở Việt Nam

❀ NGUYỄN THIỆN TỊCH

Trong tháng qua, anh Nguyễn Vũ Khôi ghé vườn lan của anh Châu và mang về cho tôi một mẫu lan cực nhỏ do anh Nguyễn Phi Tâm sưu tập tại Lâm Đồng và nuôi trồng, đến nay vừa ra hoa.

Cây lan này có giả hành không

Giới thiệu lan rừng Việt Nam

❀ NGUYỄN THIỆN TỊCH

Trong cái khô hạn của mùa hè, khi những đợt nắng oi bức vẫn còn dồn dập, chưa có dấu hiệu mùa khô chấm dứt, thế mà những cây địa lan hình như đã tiên đoán được những cơn mưa sẽ kéo về trong không lâu nữa. Từ dưới mặt đất, chúng đã bắt đầu cựa quậy chuyển mình, và thế là khi cơn mưa đầu mùa vừa trút xuống thì những chồi hoa ló dạng, trồi lên khỏi mặt đất và tăng trưởng mạnh mẽ, cao lớn nhanh

khắp nơi. Trong đám hạt ấy, vài hạt lan may mắn rơi bám vào những nơi thích hợp, sẽ nẩy mầm và phát triển thành cây lan mới. Bấy giờ những cơn mưa cũng đã chấm dứt, trời đất nóng lên, tất cả thân lá trên mặt đất khô héo, tàn rụi, không còn dấu vết một thời rực rỡ sắc màu. Nếu còn chăng là những giả hành dạng củ đang âm thầm chịu đựng sự khô hạn để mong chờ những cơn mưa cho chu kỳ

Những loài lan mới

ghi nhận lần đầu ở Việt Nam

❀ NGUYỄN THIỆN TỊCH

TRONG THỜI GIAN QUA, MỘT SỐ CÂY LAN Ở VƯỜN LAN CỦA ANH LÊ TRỌNG CHÂU TẠI ĐÀ LẠT RA ĐÃ RA HOA, TRONG ĐÓ CÁC CÂY LAN SAU ĐÂY

Bulbophyllum capillipes Par. & Rchb.f.

Hoa nhỏ cỡ 1,2cm đường kính, màu đỏ nâu: Lá đài sau hình trứng, dài 8mm, rộng 5mm; lá đài bên dài 8mm, rộng 8mm; cánh hoa nhỏ hơn, dài 6,5mm, rộng 3,5mm; môi nhỏ, đặc sắc với 3 thùy: thùy giữa to, đỉnh nhọn, cong ngược về bên dưới, hai thùy bên tròn đỉnh, đáy cong ngược về dưới với 2 khối lồi to ở mặt trên.

Loài này phân bố ở Bhutan, Assam, Burma, Thailan

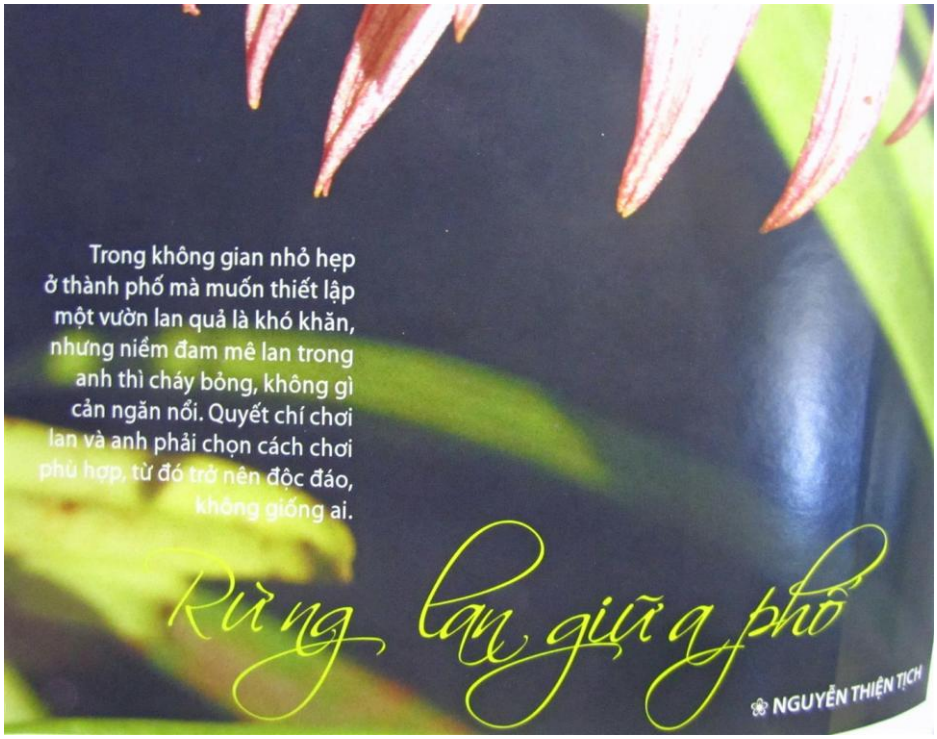

Trong không gian nhỏ hẹp ở thành phố mà muốn thiết lập một vườn lan quả là khó khăn, nhưng niềm đam mê lan trong anh thì cháy bỏng, không gì cản ngăn nổi. Quyết chí chơi lan và anh phải chọn cách chơi phù hợp, từ đó trở nên độc đáo, không giống ai.

Rừng lan giữa phố

❀ NGUYỄN THIỆN TỊCH

Gần đây, trong bài *Dendrobium thinhii* đăng trên trang *hoalanvietnam.org* vào hồi đầu năm 2016 có nói đến một cây lan mới lạ với khoa học thế giới mang tên ***Sarcoglyphis tichii*** Aver. sp. nov., tôi gửi thư chúc mừng anh đã được vinh danh trong danh sách hoa lan thế giới. Anh khiêm tốn trả lời rằng: chính anh Nguyễn Phi Tâm ở Đà Lạt mới là người đã tìm ra và muốn để tên anh mà thôi.

Sarcoglyphis tichii Aver. sp. nov.

Tên Việt: Tên đặt để vinh danh khoa học gia Nguyễn Thiện Tịch, người đã tìm ra nhiều cây lan mới.
Mô Tả: Phong lan nhỏ, thân cao 3-10 phân. Lá mọc ở gần ngọn dài 5-10 phân. Chùm hoa có nhiều nhánh, dài 15 phân. Hoa mở rộng to 5-6 ly mầu nâu-tím, môi hoa mầu trắng, nở vào tháng 3-4.
Nơi Mọc: Nguyễn Phi Tâm tìm thấy ở Đức Trọng, Lâm Đồng.

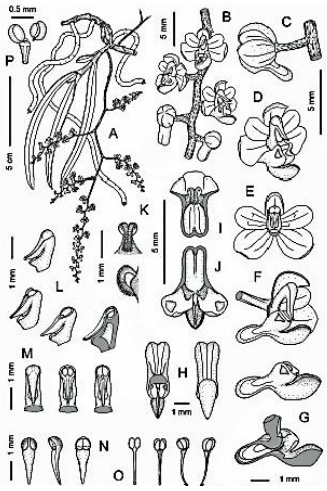

Hinh vẽ: Leonid Averyanov & T Maisak

Ảnh: Nguyễn Phi Tâm

Chúng tôi xin sao chép lại để các bạn khỏi mất công tìm kiếm và cũng xin mượn những hình ảnh trên tờ *Hoa Cảnh*, một tờ báo danh tiếng về Lan, Cây cảnh, chim, cá, để tưởng nhớ tới anh Nguyễn Thiện Tịch, một người đã có công với nền khoa học và nghệ thuật nước nhà.

Xin thành thực chia buồn cùng tang quyến và xin vĩnh biệt cùng anh.

HLVN

.